

Egyház a közélet sodrásában

A közélet térségéből egyre inkább jönnek az egyház felé az elvárások, sőt az igények is. A keresztyén ember és maga az egyház is a hírközlő szervek sodrásában él, s ebben a kitettségekben igyekeznek megőrizni Istentől meghatározott önazonosságát, hogy keresztyén, hogy egyház. Ilyen szándékkal látnak napvilágot az egyházi állásfoglalások, nyilatkozatok, tiltakozások, tudományos és/vagy építő előadások, olyanok, mint ez, ami most el fog hangzani. Ez utóbbiakról viszont tudva tudjuk, hogy jobbára csupán teremvisszhangjuk van.

Ebben a témában már tartottam egypár előadást,¹ s ezek tapasztalatai alapján három előzetes megjegyzést teszek. Először: A hallgatóság csupán arra a kérdésre várja a feleletet, hogy politizáljon-e az egyház és a lelkipásztor, vagy sem. Ezt én sem fogom kihagyni, de szem előtt tartom, hogy a politikum a közéletnek csupán egyik mezője. Másodsor: Lesznek olyan mondataim, amelyek nem valamelyik egyház – például az Erdélyi Református Egyház – álláspontját tükrözik. Harmadsor: Ebből következik, hogy az elmondottakkal lehet szabadon vitatkozni.

Bibliai analógiák

Izráel és a népek, egyház és világ, keresztyénség és közélet tartalmilag egymástól megkülönböztetendő entitások, de mind a háromnál ugyanazt a megosztottság figyelhető meg, mégpedig az Isten által teremtett *egy* világban. Hogy már a Szentírás elején ilyen kettősségekről beszélhetünk, az egyfelől a bűneset következménye, másfelől Isten kiválasztásának az eredménye. (El kell tekintennem attól, hogy a bűneset és a kiválasztás közötti összefüggésre kitérjek.)

A bűn és a belső viszályok ellenére Izráelben nem volt lényegi megosztottság a kultuszi élet és a közélet tekintetében. Csak egy élet volt. „Az Úr a mi Istenünk, egyedül az Úr” (5Móz 6,4), „... azon a napon az Úr lesz az egyetlen Isten, és a neve az egyetlen név” (Zak 14,9). Ebből a meggyőződésből fakadt az egyetlen ország, egyetlen nép, s még azt is mondhatom, hogy az egyetlen nemzet tudata. (A nemzetet a mindenkor Izráel országán kívüli izraelitákat is értem.) Minden megosztottság idegen volt az izráeli gondolkozástól, ha pedig ez politikailag megtörtént (Júda és Izráel), az egységhez visszatérés állandó törekvés volt. Az egységet maga az Úr akarta, ellenőrizte és munkálta az élet minden területén – a teokrácia ezt is jelentette. Sámuel azért ellenzi a királyságot, mert ez veszélyezteti Isten egyeduralmát (1Sám 8); a hadügy az ő kezében van, ő hadakozik népéért (2Móz 14,14), vitéz harcos (2Móz 15,3), mint hős vesz erőt

---

¹ Isten megbízása és a társadalom kihívása a lelkipásztor életében, Egyház a jelen és a jövő társadalmában. Mindkettő in: Kozma: *Önazonosság és küldetés*. Kolozsvár 2001. 45–49 és 158–162.; A lelkipásztor és a presbíter részvétele a közéletben, A keresztyén szellemiség a világban. Mindkettő in: *Másképpen van megírva*. Kolozsvár, 2007. 104–108 és 149–157.

ellenségein (Ézs 42,13); a bírónak az Úr nevében kellett ítélniük, akinél nincs személyválogatás és ajándékvétel (2Krón 19,5–7); a gazdaságot és kereskedelmet is ő irányítja: a földet nem volt szabad véglegesen eladni, „mert enyém a föld” (3Móz 25,3).

A szentség ugyan jól körülhatárolt minőség – Izráelnek voltak szent cselekményei, személyei, helyei és idői –, de azon kívül nem a profán, hanem a „nem szent” térség volt. Az izráeli „nem szent” felé elhangzott a felhívás: „szentek legyetek, mert én szent vagyok”. (Lásd a Szentség-törvényben 3Móz 19,2; 20,7.26 és azon kívül is 3Móz 11,44–45.) Ezzel a paranccsal a kultuszi előírások etikai kötelezettséggé váltak a „nem szent” életterületeken. Így a szent átfogta az egész izráeli életet, hogy a teokrácia áthassa az egész gondolkozást és cselekvést. Profán – a szó vallásfilozófiai értelmében – az Izráelen kívüli élet volt. Amikor a profán mint **רַי** behatolt a választott nép körébe, veszélyeztette az egy, szent közösséget, s elindult egy folyamat, amit belső szekularizációnak nevezhetünk. (Persze, a kifejezés mint olyan, anakronisztikus.) Ez ellen szóltak a próféták, s igehirdetésüket így is meghatározhatjuk: vigyázzatok, hogy az **עו**-ból sohasse legyen **רַי**!

Az Újszövetségben az ószövetségi „Isten népe és népek” képlet megmarad, a szóhasználat árnyaltabb és hozzánk közelebb áll: tanítványok–pogányok, gyülekezet–világ, egyház–társadalom. A világ – több más jelentésváltozat mellett – az istenellenes közeg jelentette. A „ne szeressétek a világot” (1Jn 2,15), ne éljtek úgy, mint a pogányok (Ef 4,17; 1Thessz 4,5) annak a szenvedélyes féltésnek a kifejezései, amely az ószövetségi prófétákat is áthatotta: vigyázzatok, nehogy pogánnyá, világgá legyetek!

A bibliai visszatekintés nem csupán egy, reformátusokra kötelező megalapozás volt, hanem mai egyházunk analógiáit is adják. Isten egy világában a megosztottság éppen olyan, sajnos éppen akkora is, mint az Ószövetségben a nép és a pogányok közötti volt. Ma így fogalmazunk: egyház és világ, keresztyének és közélet. Az ateizmusban erőszakos, vagy a közömbösségében éppen olyan destruktív világ, az egyházra nézve veszélyt jelentett és jelent. Ez éppen abban a belső szekularizációban van – a kifejezés ma már nem korszerűtlen –, amely lemérhető elsősorban az egyház tagjainak az életvitelében, sajnos, sokszor magának az egyháznak az elvilágiasodásában. Egykor a prófétai ítélethirdetés azért szólt kemény hangon, hogy Izráel, a gyülekezet ne engedje befolyjni a pogányságot a maga szent világába; ma az igehirdetésnek eszméltető feladata van, hogy az egyházat figyelmeztesse az elvilágiasodás veszélyére. Fel kell ismernünk, hogy olyan lejtőn vagyunk, amelynek a végén nem az történik, hogy a világ egyházzá válik (beszélhetünk a külmiszió megtorpanásáról vagy éppen csődjéről), hanem az, hogy az egyházból „világ” lesz – s itt belmissziói feladatainkról van szó.

Egymás vonzásterében

A majdnem fél évszázados megosztottság után a szent és a profán, az egyház és a világ közel kerültek egymáshoz, úgymond egymás vonzásterébe léptek, s az új helyzetben talán van már elég távlatunk ahhoz, hogy az egyházra nézve ennek következményeit értékeljük.

Személyes tapasztalatokból, idősek emlékeiből tudjuk, hogy a diktatúra elszakította a gyülekezetet a közélettől, az igehirdetés beszorult a templomba, az egyház nem tudta betölteni küldetését a világ felé. De nem lehet mindent az átkosra kenni, be kell vallanunk, hogy mi is a „kelletnél” inkább féltünk, lehattunk volna leleményesebbek, s voltak olyanok is, akiknek ez jól jött, kényelmesen hátradőltek a heti egyszeri igehirdetés hintaszékében. Azt pedig tudjuk, hogy a Bibliára hivatkozó szolgálat-teológiából szolgál-teológia, az államhatalmat kiszolgáló teológia és egyházi gyakorlat lett.

Az 1989 utáni „nagy nyitás” megadta a lehetőséget, hogy az egyház megmutatkozzék a közéletben, s a bezártság évtizedei után élt is ezzel. Hogy miként tette, és hogyan kellett volna tennie, arról később még beszélek. Egyelőre nézzük meg magunkat a világ tükrében: hogyan fogadott minket a társadalom (1) és hogyan fogadtuk mi a megváltozott társadalmi jelenségeket (2)?

1. Kezdetben mindenki azt gondolta, hogy politikailag a demokrácia, gazdaságilag a kapitalizmus az a boldog rév, ahol a társadalom hajója kiköthet. Nem így történt, és a fokozatos kiábrándulással párhuzamosan nőtt az egyház presztízse. Presztízse, mert ez koránt sem jelentette azt, hogy megteltek volna templomaink. Romániában egy legújabb felmérés szerint a lakosság 92%-a vallásos, a romániai magyarok 85,6%-a bízik az egyházban. (Érdekes, hogy ez a románok esetében kevesebb, csupán 79,5%.) Minden felmérésben a „kiben bízik leginkább” kérdésre adott felelet toplistáját az egyház vezetői, azt a katonaság követi, s utolsó helyen a parlament van. Tudom, hogy ez Magyarországon nincs éppen így, de talán az itt következő három következtetés mindnyájunkra vonatkozik. Miért népszerű az egyház?

Először azért, mert általános emberi, erkölcsi értékek képviselője és megőrzője. Másodsor, mert a többszörös és kiszámíthatatlan politikai és gazdasági változásokkal szemben az emberek az egyházban folyamatosságot és biztonságot érzékelnek. Harmadsor, mert úgy látják, hogy az egyháznak nemzetfenntartó, nyelvmegőrző szerepe van. Mindezeket nézhetjük szkeptikusan, hiszen nincs szó arról, hogy a társadalom tagjai hitre jutottak volna – bár persze, credométer nem adatott számunkra. Derűlátásra viszont az készíttet, hogy a vallásosság vagy egyháziasság jó termőtalaj az igemag befogadására.

Összefoglalásként: a társadalomnak szüksége van az egyházra.

2. Az egyház–társadalom kölcsönös vonzásának a kérdését nézzük most a másik irányból. Hogyan fogadta az egyház az új politikai, társadalmi helyzetet? Egyetlen szóval felelhetünk: készületlenül. Bizonyára nem vádolhatjuk magunkat emiatt, hiszen az élet minden területét váratlanul érték a változások. Megindultunk „kifelé”. Éltünk a hírközlő szerek ajánlataival: megjelentünk a képernyőkön, a napilapok rovataiban. Jól tettük. Hallattuk hangunkat a politikai, gazdasági életben, a művelődés területén. Ez is természetes volt, hiszen hosszú évtizedekig ezek elől el voltunk zárva. Amikor éreztük, hogy valami mégse jól, azaz nem Isten akarata szerint történik, az egyik kifogásunk az volt, hogy ez még az átmeneti időszak. Gondolom, most, majdnem húsz év elteltével elégünk van ebből az „átmenetiből”. A világ által nyújtott kínálatból nem azt, főképpen pedig nem úgy válogattunk, ahogyan ezt Isten elvárja tőlünk. Itt csak két ilyen kihagyást, céltévesztést említek.

a. Hálásak vagyunk Istennek, aki *anyagilag* is új helyzetet teremtett, köszönjük külföldi és belföldi támogatóinknak, hogy lehetővé tették új templomok, gyülekezeti házak, s főleg szociális otthonok építését. Ez utóbbiakkal valóban kiléptünk a társadalomba.

De az egyház, a keresztyén ember szembekerült a nyugati világ anyagelvűségével. Szinte groteszk, hogy a kommunista-ateista rendszer alatt igehirdetéseinkben visszautasítottuk a materializmust, elvi antimaterialisták voltunk, az új világban szemléletként is, tetteinkben is gyakorlati materialisták lettünk. Kettős kísértésnek voltunk kitéve. Egyfelől elfogadtuk azt a társadalmi vélekedést, hogy mindenki gondoskodik magáról, aminek a következménye az volt, hogy a gazdag gyülekezetek elfelejtkeztek a kicsikről, a szórványokról és arról, hogy magának a gyülekezetnek is vannak szegényei, akikhez a szeretetszolgálat keze nem ér el. Nem, nem felejtkezem meg azokról a lelkipásztorokról és gyülekezetekről, akik és amelyek mindenkor készek voltak, hogy az esetetteket megsegítsék, de ezek kivételek voltak. Másfelől érintett minket az a közfelfogás is, hogy az ember annyit ér, amennyit anyagi téren meg tud valósítani. Az ország száz leggazdagabb emberének mintájára, nekünk még nincs listánk, de vannak olyan lelkipásztoraink, akik anyagi jólétük magaslatáról néznek le szegényebb szolgatársaikra. Egy új, teljesen torz szemlélet hatja át gyülekezeteinket is, az, hogy egy-egy lelkészválasztásnál a lelkipásztorok előző egyházközsegekben mennyit építettek (nyilván betonba), s a lelki építés kevésbé szempont. Az pedig általánossá vált, hogy a lelkipásztor kelendősege nyugati kapcsolataitól függ.

b. Arról, hogy a világi közerkölcsnek, ami egyre inkább közerkölcstelenséggé válik, milyen vonzása van, az értekezések egész sorát lehetne írni. Itt csupán egy párat említek.

A múltban létezett református egyházunkban, az egyház tagjaiban egy szigorú, puritán *erkölcsiség*, nemcsak, mert ennek a 17. századra visszamenő történelmi háttere van, hanem azért is, mert a közelmúlt szűk esztendeiben több évtizeden keresztül szükségpuritánok voltunk. Most pedig ránk tört a szabadság, mi pedig a szabadosság csúszdáján a mocsárhoz közeledünk, gyakorlatban fellazítottuk az erkölcsi normákat.

Foghíjas az egyházfegyelem. Vannak fegyelmi bizottságaink, azok működnek is, hozunk elmarasztaló ítéleteket. Úgy gondolom, hogy a központi egyházkormányzatok törekednek is, hogy a lelkipásztorok rendezett erkölcsi életet éljenek, bár a nem kirívó bűnök esetében szemet is hunynak néha. De nagyon ritkán történik meg, hogy az egyházfegyelem kiterjedjen a gyülekezet tagjaira. Hány egyházközsegekben van eklézsiakövetés? Nagyon kevésben, s jó lenne, ha valaki ezt megcáfolná. Hány presbitert fosztottunk meg tisztségétől, mert botránys családi életet él?

Továbbá: Sok esetben a társadalomból beszüremlett gondolkozást hallgatólagosan elfogadtuk, vagy csak halkan, magánbeszélgetésben, és sokszor bizony csak pletykaként jegyezzük meg például azt, hogy az „élettársi kapcsolat” erkölcsileg nem azonos a házassággal. Szomorú kimutatásunk van arról, hogy az utóbbi két évtizedben hány lelkipásztori családban volt válás. Félek tőle, hogy ez megközelíti az össztársadalmi átlagot.

Bár egyházaink foglalkoztak bioetikai kérdésekkel, de késlekedve, lépéshátrányba tették meg, akkor, amikor a nyugati példák, a hazai szemléletbefolyásoló szaklapok, vagy éppen a parlament már kialakítottak egy többé-kevésbé helyes felfogást. Pedig a társadalom, vagy legalábbis az egyháztagok, tőlünk vártak mindenki előtt véleménynyilvánítást.

Kifelé nyit, befelé zár

Remélem, nem hamisítom meg Jézusnak a tanítványaiért mondott imádságát, amikor így fogalmazok: Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a társadalomból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól. Majd elküldi őket a világba, minden néphez, megnyitja a misszió útján a társadalom felé, ugyanakkor figyelmezteti őket a veszélyekre is.

Manapság a szociológusok elemzéseiben többször esik szó arról, hogy a társadalom felélte erkölcsi tartalékait,² elembertelenedett. Mi pedig az ószövetségi minta szerint fogalmazunk: profanizálódott. Valóban, a kisebbik fiú kikérte apja vagyonából a ráeső részt, és eltékozolta. Óvakodnunk kell azonban attól, hogy a társadalmat, a világot, ezt a „profánt” démonizáljuk, mindenestől a pokolba küldjük, hiszen ez a világ így is Isten világa, s ő nem mondott le tékozló fiáról. Ebből következik az egyháznak a világ felé szóló megbízása. Ez kötelez minket a misszióra, ez, és nem az, amit a társadalom oldaláról jövő kihívásnak szoktak nevezni. A kihívásokat az egyháznak komolyan kell vennie, mert ezek jelzések, de szolgálatunkban végül is nem ezeknek kell megfelelnünk, hanem Isten küldetésének.

Több mint másfél évtizeddel ezelőtt beszéltem arról, hogy az egyháznak ki kell alakítania egy olyan *szeleprendszert*, amelyik kifelé nyit, befelé zár. Mert mindmáig erre szükség van, nem átalom megismételni.

A szelep kifelé nyit. Ássunk le ismét az ószövetségi gyökerekig. Isten, amikor Izráelt népévé fogadta, „papok birodalmává, szent néppé” tette (2Móz 19,5–6). Ahogyan az izraeli pap saját népéért végzett szolgálatot, úgy kell ezt végeznie az egész Izraelnek a népek felé. Gondolok most Deuteroézsaiai univerzalizmusára is, a Jónás könyve üzenetére is. Így fogták fel a tanítványok küldetésüket, hogy só és világosság legyenek a világban. Persze a nagy „szelepnyitó” maga a pogányok apostola, Pál volt. Amikor az egyház szolgálói: lelkipásztorok, vallástanárok teljesítik küldetésüket a társadalom felé, elsősorban ezért teszik és csak másodsorban azért, mert az egyháztagok egyúttal a társadalom tagjai is. A kifelé nyitott szelepen át, az egyháznak az a feladata, hogy az evangéliumot hirdesse, vigyázza, hogy ne beszéljen mellé, hanem konkrét esetekre nézve célozza és találja meg a társadalom egyedeit és közösségeit: a politikai, gazdasági, művelődési életterületeken.³

² Lásd például Fukuyama: *A nagy szétbomlás* c. könyvét. Budapest, 2000. 17.

³ Megállapításaim nem mindenben felelnek meg valamelyik magyar református egyház hivatalos álláspontjának. Véleményemet lásd még *A lelkipásztor és a presbiter részvétele a közéletben* c. előadásomban, amelyből a következőkben egypár gondolatot átveszek. In: Kozma Zs.: *Másképpen van megírva*. Kolozsvár, 2007. 104–108.

A szelep befelé zár. Ahogyan védte magát Izráel a környező népek kultuszától, erkölcsstelenségeitől, ahogyan a tanítványok és az első gyülekezetek visszautasították a pogányságot, úgy kell az egyháznak vigyáznia magára, nehogy világgá váljék. Ezt jelenti az idézett ige második fele: őrizd meg őket a gonosztól.

A nyitás és zárás követelményét a társadalmi élet három területére vonatkoztatom: a politika, a gazdaság és a művelődés irányába.

Az *egyház és a politika* érintkezése, viszonyulása tekintetében mind egyházi, mind polgári szinten a vélemények megoszlanak, főleg, ha a kérdést lebontjuk a következőkre: egyház és politika, lelkipásztor és politika, presbiter és politika.

Keresztyén politika nincs. Még a legtisztességesebb hivatalos politizálás is tele van hátszelepekkel, kétértelműséggel (ezt megszépítve diplomáciai nyelvnek szoktuk nevezni), s ha nem tisztességes, akkor pedig hazugsággal, az ellenfél lejáratásával. Vannak azonban olyanok, akik keresztyén módra politizálnak, s ezekre az egyháznak is, a társadalomnak is szüksége van. Gondolom, ezt a „külsők” is elismerik. Izráel akkor sem politizált, amikor például országa függetlenségét védte, hanem meg akarta őrizni az idegenekkel szemben a „szent nép” egyedi minőségét. Az egyház ezt a minőségét, önazonosságát veszti el, ha politikai színtérre lép. A magam részéről azt sem tartom helyesnek, ha a lelkipásztor részt vesz a politikában, mert ez óhatatlanul pártállást jelent, márpedig a lelkipásztor csak Isten-párti lehet. Nem viheti fel a szószékre, a katedrára politikai nézeteit – a szelepek főképpen itt kell zárnia. Azt ma már nem lehet kivédeni és igazolgatni, hogy ezt ő, mint magánember teszi, mert benne a közszemlélet mindig is az egyházat fogja látni. Arról nem is beszélve, hogy előbb-utóbb a hivatásos politikusok mellett dilettánsnak fog bizonyulni. Ez nem zárja ki azt, hogy függetlenként részt vegyen a közösségi munkában, például azt, hogy a településen tanácstag legyen, hiszen emberismeretére, józan ítélőképességére, vagy éppen hívő mivoltára a társadalomnak szüksége van.

A nyitott szelep viszont azt jelenti, hogy igenis, a szószékről, a tanári katedráról, a pásztori beszélgetések alkalmával éppen azokat kell megszólítani, akiket kisebbségeként jogaiktól megfosztottak, akiket fajuk, nemzetiségük, nyelvük miatt megaláztak. Több tanulmányban történik utalás arra, hogy Jézus lehajolt a kivetettekhez, a peremre kerültekhez, a szegényekhez, a megvetett vámszedőkhöz, a szamaritánusokhoz, a kananeusokhoz, de ez nem politizálás volt, hanem evangélium-hirdetés. Ma se más a lelkipásztori feladat: a konkrét helyzetben élő szenvedőknek hirdetni az evangéliumot. (Hogy ezen felül mit jelent a szeretetszolgálat, arról később fogok beszélni.)

Nem ilyen kényes és ellentmondásos az egyháznak és a lelkipásztoroknak a részvétele a *gazdasági* életben. Az egyház, a lelkipásztor Isten titkainak sáfára a társadalomban. Ez az elsőrendű feladata. Ebbe belefér az is, hogy gazdasági vállalkozásokba kezd, ha erre az igehirdetés fenntartásának az érdekében szükség van. Az viszont elsőrendű követelmény, hogy ezt tiszta kézzel tegye, elsősorban, mert erre bibliai kötelezése van. Lásd például azt, hogy Izráel fiainak hogyan kellett gazdálkodniuk. Másodsorban úgy, hogy ez példa legyen a társadalom, a világ számára. Tudnunk kell azonban, hogy az egyház léte nem gazdasági vállalkozásainak a sikerétől függ, nem szabad engednünk,

hogy a mennyieket a rozsdá és a moly eméssze meg, miközben a földieket a bankokban őrizzük.

Nem ellenzem, hogy a nehéz körülmények között élő lelkipásztor másodállásként részt vegyen a gazdasági életben. Ennek azonban vannak feltételei: Először is az, hogy csak olyanokban vegyen részt, amelyek nem mondanak ellent keresztyén és lelkipásztori mivoltának. Másodsor, hogy a mellékfoglalkozás ne vegye el idejét a lelkipásztori munkától.

A *művelődési* életben a lelkipásztor jó lelkiismerettel részt vehet. Nem kultúrpropagandista, nem szervez és nem vezet ugyan, de tanácsokat adhat, ösztönzi a néphagyományok felkutatását, megőrzését. Nyelvünk tisztaságának a letéteményesei ők, gyomlálják a divatos idegen kifejezéseket, barbarizmusokat (görögül βάρβαρος = idegen). Falvakon többet tehet ezért, mint a tanárok, tanítók.

Az egyház – egyház

A fejezet címéhez kölcsön vettem Makkai Sándor gondolatébresztő mondatát.⁴ Sok minden ellenében mondta ezt. Küldetésünket a társadalom felé, most három vonatkozásban bontom ki, természetesen a teljesség igénye nélkül.

1. Az alcím hiányos mondata kiegészítendő: Az egyház a társadalmi kihívásokkal, elvárásokkal szemben őrizze meg minőségét, önazonosságát, *maradjon meg egyháznak*, aki mint test a Fejjel életkapcsolatban van, neki engedelmeskedik. A világ igényli, hogy jelen legyünk a társadalmi mozgásoknál, tömeggyűléseken, szoboravatásokon, hiszen 40 évig „nem látott egyházat”, s most úgy érzi, bekerült a szentség körzetébe. Megelégszik, ha lelkipásztora, például egy szobor leleplezésénél, élő szoborcsoport tagjaként, együtt mosolyog és bólogat a polgármesterrel és pártvezetőkkel. A lelkipásztor, vallástanár, amikor megjelenik a társadalmi színtereken, legyen krisztoforosz (Krisztushordozó), szólaltassa meg az evangéliumot. Ha nem ezt teszi, ha másképp szól, vagy néma marad, felesleges díszletté válik.

2. Küldetésünkéből fakadó másik feladatunk a *misszió*. Az Ószövetségben az Úr szolgálja azt a feladatot kapja, hogy a pogányok világossága legyen (Ézs 49,6), a tanítványok pedig azt, hogy tegyenek tanítvánnyá minden népet (Mt 28,19), és ez most nem csupán a küldetés jelenti, hanem minden, a társadalom felé végzendő szolgálatot.

Az egyik konferencián egy lelkészi tisztséget viselő résztvevő azt mondta, hogy mi nem akarjuk a világot megtéríteni. Ellenkezőleg: éppen ezt akarjuk, csak hogy nem kényszergetésekkel, nem vallásos diktatúrával, mintegy a pokollal fenyegetve, hanem úgy, hogy Isten országának értékeit kívánatossá tegyünk a társadalom minden tagja előtt. Ennek eszköze az igehirdetés, a szó legtágabb értelmében, tehát mint prédikáció, katekézis, lelkigondozás, szeretetszolgálat.

Társadalmunk jelenségeivel lépten-nyomon találkozunk. Ahol bűnt, értékvesztést, embertelenségeket látunk, ott kötelezettek vagyunk az ítélet hangján szólani. A keresz-

---

⁴ Lásd különösen Makkai Sándor: *Öntudatos kálvinizmus*. Budapest, 1925. 34.

tyén ember, s különösen a lelkipásztor prófétai tisztéről van szó. Nem kellemes megbízatás ez, de hát a bibliai prófétaság mindig is „kellemetlen” volt. Legfőbb kötelességünk így hangzik: Nem szabad hallgatnunk akkor, amikor Isten szól. Viszont: a nyitott szemű szolga felfedez a társadalomban olyan értékeket, amelyek megfelelnek, vagy közel állnak Isten országa értékrendjéhez. Ezeket igyekszik hittartalommal megtölteni.

3. A tágabb értelemben vett igehirdetéshez tartozik a *szeretetszolgálat*, amelynek végzéséről sajátos, mint a társadalom felé végzett szolgálatról külön kell beszélni. Túl az egyház határán, a társadalom minden rétege felé ki kell nyújtanunk kezünket. A válogatás nélküli szeretetszolgálat bibliai példája az, ahogyan az irgalmas szamaritánus az ellenség, a félholt zsidó ember felé tette. Azaz ebben nem lehet feltételünk sem a rászoruló ember hite, vagy hitetlensége, sem felekezeti hovatartozása. Nemcsak egyházunkban vannak rászorultak, hanem kívül is: észre kell vennünk a hajléktalanokat, a munkanélkülieket, azokat, akik az újjazdagok árnyékában „újszegényekké” váltak. Ha rövid az igehirdetésed, toldd meg egy diakóniával. Az a lelkipásztor, aki úgy érzi, hogy nem tud jól prédikálni, kérdezze meg saját magától, vajon nem éppen a szeretetszolgálatra nyert Istentől lelki adományt, és nem a prédikálásra?

A válsághelyzetekbe került embertársaink felé a szeretetszolgálatot nem azért végezzük, hogy őket megnyerjük az egyháznak, de hinnünk kell, hogy a diakónia eszköz Isten kezében, hogy a testileg túlélők lelkileg is meggazdagodjanak.

És egy tanács azoknak, akik ezt végzik: Mielőtt elindulsz, érezd magadat nagyon fontosnak, de miközben végzed, és utána is, alázatosan ismerd el, hogy te csupán Krisztus kereszten kinyújtott kezének meghosszabbítása voltál.

Elhangzott Debrecenben, a teológusok csendesnapján, 2009. február 2-án.